



ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

М. П. Макущенко

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Донецька обл., Україна, 86123.*

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Отримана 25 березня 2011, прийнята 22 квітня 2011.

Анотація. У статті обґрунтована роль будівельного комплексу України, що представляє собою одну з найбільш важливих галузей народного господарства, в якій створюються головні фонди виробничого та невиробничого призначення промислових підприємств, житлових, соціальних і культурно-побутових об'єктів. Дано визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», виявлені внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на нього. Розглядаються основні види конкурентних переваг будівельних підприємств, а також чинники та умови, що впливають на конкурентні переваги. Наводяться ризики, які необхідно враховувати в роботі будівельних підприємств з метою мінімізації втрат. Дана характеристика будівельного комплексу Донецької області, що є одним з найпотужніших в Україні. Зроблено аналіз конкурентоспроможності будівельної галузі на прикладі Донецької області. Позначений цілий ряд невирішених проблем, притаманних підприємствам будівельної галузі. Зокрема, виявлено, що до першочергової проблеми, яка стоїть перед будівельною галуззю на даному етапі, відноситься питання створення сприятливого інвестиційного клімату, реальних фінансово-кредитних механізмів для стимулювання промислового і житлового будівництва з метою підвищення конкурентоспроможності галузі. Окреслено основні перспективи активізації будівельної діяльності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, будівельний комплекс, будівельні підприємства.

ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ

М. П. Макущенко

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Донецкая обл., Украина, 86123.*

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Получена 25 марта 2011, принята 22 апреля 2011.

Аннотация. В статье обоснована роль строительного комплекса Украины, представляющего собой одну из наиболее важных отраслей народного хозяйства, в которой создаются главные фонды производственного и непроизводственного назначения промышленных предприятий, жилых, социальных и культурно-бытовых объектов. Дано определение понятия «конкурентоспособность предприятия», выявлены внутренние и внешние факторы, оказывающие на него влияние. Рассматриваются основные виды конкурентных преимуществ строительных предприятий, а также факторы и условия, влияющие на конкурентные преимущества. Приводятся риски, которые необходимо учитывать в работе строительных предприятий с целью минимизации потерь. Дана характеристика строительного комплекса Донецкой области, являющегося одним из самых мощных в Украине. Сделан анализ конкурентоспособности строительной отрасли на примере Донецкой области. Обозначен целый ряд нерешённых проблем, присущих предприятиям строительной отрасли. В частности, выявлено, что к первоочередной проблеме, которая стоит перед строительной отраслью на данном этапе, относится вопрос создания благоприятного инвестиционного климата, реальных финансово-кредитных механизмов для

стимулирования промышленного и жилого строительства с целью повышения конкурентоспособности отрасли. Намечены основные перспективы активизации строительной деятельности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, строительный комплекс, строительные предприятия.

RAISING OF COMPETITIVE CAPACITY OF CIVIL ENGINEERING ENTERPRISES OF DONETSK OBLAST

Makutshenko Margarita

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina Str., Makeïivka, Donetsk Region, Ukraine, 86123.*

E-mail: manage_nasa@mail.ru

Received 25 March, accepted 22 April 2011.

Abstract. There is building complex function justification of Ukraine being one of the most important industries of national economy providing principle funds of industrial and non-industrial nomination of residential, social and community objects in the paper. The concept of "competitive capacity of an enterprise" has been defined, the internal and external factors effecting on the concept have been also established. The fundamental types of building enterprises and factors and terms effecting on competitive advantages have been considered in the paper. The risks requiring for taking into account in building enterprises activities to minimize their losses have been given. The paper specifies the building complex of the Donetsk Oblast being one of the most powerful ones in Ukraine. The analysis of the civil engineering industry competitive capacity has been exemplified by the Donetsk Oblast. The wave of unsolved problems common to the civil engineering industry enterprises has been denoted. In particular, it has been defined that an integral part of the top-priority problem facing the civil engineering industry at this stage is the problem of building up favourable investment climate, effective financial and credit mechanisms for encouraging industrial and residential construction in order to raise the industry competitive capacity. The basic prospects of building activities intensification have been outlined.

Keywords: competitive capacity, building complex, building enterprises.

Вступ

Будівництво було, є і буде залишатися головним механізмом соціально-економічного розвитку держави. Задоволеність життям кожної людини в чималому ступені залежить від комфортності житла, виробничих цехів, офісу, торговельного або офіційного приміщення. Тема будівництва була і завжди буде дуже актуальною.

Ріст будівельної галузі неминує викликає економічний ріст у країні і виникнення необхідних умов для розв'язання багатьох соціальних проблем. Але на сучасному етапі її розвитку говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі неможливо. Якщо на регіональному рівні чітко простежується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів та великих міст-мільйонерів у зв'язку з їх значними потужностями та інвестиційною привабливістю, то на глобальному

рівні будівельна галузь України програє через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень.

Різним аспектам теорії і практики конкурентоспроможності присвячені роботи таких науковців, як: Федоніна О. С., Должанського І. З., Портера М. та інших [5, 8, 10].

Основна частина

Бізнес базується на трьох основних фундаментах: перша – споживач; друга – накопичення персоналом глибоких спеціальних знань про виробництво продукції даного виду; третя – випуск продукції високої якості, а одним з основних критеріїв успіху бізнесу є конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність – це спроможність об'єкта витримувати конкуренцію в по-

рівнянні з аналогічними об'єктами в умовах конкурентного середовища. Конкурентоспроможність об'єкта визначається за результатами маркетингових досліджень, сегментування ринку.

Конкурентоспроможність продукції та конкурентоспроможність підприємства-виробника продукції співвідносяться між собою як частина та ціле. Можливість компанії конкурувати на певному товарному ринку безперечно залежить від конкурентоспроможності товару та сукупності економічних методів діяльності підприємства, які впливають на результати конкурентної боротьби.

Існує багато понять конкурентоспроможності, наприклад, міжнародна організація «Європейський форум з проблем управління» (European Management Forum) запропонувала вважати конкурентоспроможністю фірми «реальну та потенційну здатність компанії проектувати, виготовляти товари, які за «ціновими» і «неціновими» характеристикам в комплексі більш привабливі для споживача, ніж товари конкурентів».

На конкурентоспроможність підприємства в певному ступені впливає загальноекономічний базис в країні, який визначається динамізмом економіки, гнучкістю фінансової системи, забезпеченістю трудовими ресурсами та ін.

Крім того, на рівень конкурентоспроможності підприємства великий вплив має науково-технічний рівень і ступінь вдосконалення технології виробництва, використання нових відкриттів, введення сучасних засобів автоматизації виробництва.

Аналіз конкурентної позиції на ринку пропонує визначення факторів, які впливають на відношення покупців до підприємства та її продукції і як результат – зміну долі підприємства в продажах на конкретному ринку. Всі фактори, які впливають на конкурентоспроможність, можна розділити на дві групи: внутрішні та зовнішні.

До зовнішніх відносяться фактори, генеруємі макрооточенням та безпосереднім оточенням підприємства. На фактори макрооточення підприємство впливати не може, але воно повинне їх враховувати в своїй діяльності. Фактори безпосереднього оточення – ті, які не залежать від підприємства, але на які вона може суттєво вплинути. До внутрішніх відносяться

фактори, які залежать від підприємства. Їх ініціатор – саме підприємство.

До зовнішніх факторів необхідно віднести: загальнополітичне становище держави, зовнішньополітичні та економічні зв'язки з іншими державами, експортно-імпорتنі відносини держави, існування конкурентів в даній сфері діяльності, раціональне розміщення виробничих сил, загальний рівень техніки та технології в країні, розвиток спеціалізації та концентрації виробництва, існуюча система управління промисловістю, присутність (або відсутність) антімонопольного законодавства.

До внутрішніх факторів відноситься: система і методи управління фірмою, рівень техніки та технології на підприємстві, система розробки та введення нових технологій, рівень організації виробництва, система планування, система економічного стимулювання, соціальний, психологічний та ін.

Між зовнішніми та внутрішніми факторами існує тісний взаємозв'язок – внутрішні, як правило, витікають із зовнішніх, іноді важливо провести між ними межу та виділити вплив кожного з них.

Розглянемо особливості конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі на прикладі Донецької області.

Будівельний комплекс Донецького регіону є одним з найпотужніших в Україні. Донецька область забезпечує понад десятої частини загального обсягу будівельних робіт у країні, поступаючись лише Києву. Значні обсяги робіт виконуються як з технічного переозброєння та реконструкції підприємств базових галузей економіки, так і на об'єктах житлового та соціально-культурного призначення, а також з будівництва та реконструкції доріг, благоустрою населених пунктів.

За січень–вересень 2010 року будівельними підприємствами Донецької області, що працюють за контрактами підяду, а також підприємствами, що виконують будівельні роботи господарським способом, виконано будівельних робіт на 3 млрд. грн., що більше січня–вересня минулого року на 2,8 % (у порівнянних цінах).

Підприємства, що займаються будівництвом будівель і споруд і що забезпечили з початку року виконання робіт 88,3 % обласного обсягу, збільшили обсяги будівництва порівняно з січнем–вереснем 2009 року на 4,7 %.

Підприємства, що виконують підготовку будівельних ділянок, зменшили обсяги робіт на 0,3 %, їх питома вага в обласному обсязі виконаних за січень–вересень будівельних робіт склала 4,2 %.

Підприємства, що займаються установкою інженерного устаткування будівель та споруд, знизили виконані у січні–вересні обсяги порівняно з аналогічним періодом минулого року на 13,8 %, на них припадало 7,3 % обласного обсягу будівельних робіт.

У січні–вересні 2010 р. обсяг будівельних робіт, виконаних підприємствами Донецької області, збільшився проти січня–вересня 2009 р. на 2,8 % і становив 3 023,9 млн. грн. [2].

Фахівці називають цілий ряд невирішених проблем, що притаманні будівельній галузі:

- низький рівень інвестицій у будівельну галузь, особливо на регіональному рівні. Хоча інвестиції в основний капітал у будівництві, починаючи з 1998 р., поступово зростають, однак їхні обсяги в кілька разів менші, чим, наприклад, у 1990 р. Обмеженість засобів не дозволяє обновляти виробничі фонди, здійснювати реструктуризацію й перепрофілювання виробництв відповідно сучасним вимогам ринку;
- великі обсяги дебіторської й кредиторської заборгованості в будівельних організаціях. У галузі тривалий час зростає кредиторська та дебіторська заборгованість;
- відсутність чи обмежений вибір реально платоспроможних замовників, низька платоспроможність наявних замовників, несвоєчасні розрахунки за виконані будівельні роботи;
- високий рівень збиткових підприємств і організацій;
- відсутність джерел фінансування будівництва (значне скорочення обсягів державних централізованих капітальних вкладень, зменшення інвестиційних можливостей домінуючої частини суб'єктів господарювання, зубожіння значної кількості людей);
- високий ступінь зносу основних фондів, їх занедбаність через відсутність інвестиційного попиту;
- практична ліквідація великих будівельних підрозділів, здатних виконувати багато-мільйонні проекти (неможливість конкурувати з крупними іноземними структурами);

- недосконала система ціноутворення;
- бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів;
- відсутність рівних правових умов діяльності всім учасникам інвестиційного процесу;
- недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання економічних, соціальних і правових відносин у житловій сфері (наприклад, законодавчо врегульованого механізму майнової відповідальності за порушення умов договору підяду).

Найближчим часом будівельна діяльність активізувалася у зв'язку з необхідністю виконання значного обсягу робіт з підготовки спортивних об'єктів, транспортної інфраструктури, готельного господарства до Євро-2012. У будівельному заділі зараз перебувають багато житлових будинків. Потребує також продовження реалізації інвестиційних проектів з технічного переозброєння та модернізації виробництва в основних галузях промисловості області.

Для залучення інвестицій в реконструкцію і розвиток економіки Донбасу необхідно вдосконалювати і нарощувати інноваційну та інвестиційну інфраструктуру будівельного і дорожнього комплексів Донбаського регіону.

У місті Донецьку та області діють інвестиційно-будівельні корпорації, які реалізують великі інвестиційні проекти у сфері будівництва супермаркетів, торгово-розважальних та офісних центрів, у житловому будівництві. Серед них можна виділити Будівельний Альянс Донбасу, Донбаський інвестиційно-будівельний консорціум, Альтком та ін.

Розглядаючи наукове забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури дорожнього господарства та будівництва, необхідно відзначити роль в цьому процесі Донбаської національної академії будівництва і архітектури (ДонНАБА). Вона є членом Європейської Асоціації будівельних вищих навчальних закладів і здійснює підготовку фахівців будівельних спеціальностей, які акредитовані Інститутом інженерів-будівельників ІБ (The Institution of Civil Engineers). ДонНАБА забезпечує високий рівень наукових досліджень у всіх сферах будівельного, дорожнього і житлово-комунального комплексів Донбаського регіону.

Сьогодні вирішуються найактуальніші проблеми вищевказаних регіональних комплексів. Так, Програма реконструкції і розвитку еконо-

міки Донецької області на основі використання світових досягнень науки і техніки на період до 2020 року (Донецька область–2020) вимагає на новому рівні підходу до створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури регіонального будівельного і дорожнього комплексів. Для всіх підприємств Донбасу актуальним є впровадження ресурсозберігаючих і високих технологій, фінансове забезпечення інноваційних та інвестиційних процесів, оволодіння інформацією про винаходи, відкриття та передовому міжнародному досвіду за рішенням проблем, що виникають в економіці підприємств регіону та ін.

Для повноцінної перебудови за ринковими принципами будівельної галузі потрібно створити, перш за все, відповідне правове та нормативне поле.

Для мінімізації втрат потрібно також врахувати у роботі наступні ризики:

- політичні;
- інфляційні та фінансові ризики;
- комерційні ризики.

Також до уваги беруться:

1. Ризики, пов'язані зі зміною кон'юнктури ринку. Ступінь впливу ризиків, пов'язаних зі зміною кон'юнктури ринку, значною мірою зумовлено двома причинами: тривалістю будівельного циклу і браком оперативної інформації про зміни платоспроможного попиту.
2. Ризик, пов'язаний з можливою нестачею виручки від реалізації застави для погашення позики й процентів за неї.
3. Ризики, пов'язані з добросовісністю і професіоналізмом будівельників.
4. Ризики, пов'язані з можливим банкрутством інвестиційних компаній.
5. Ризик неплатежів.

Серед необхідних умов перебудови будівельного комплексу має бути взаємозв'язок програми залучення коштів у будівництво та фондового ринку.

Для консолідації впливу на стан галузі в умовах кризи представники регіональних професійних об'єднань будівельників ухвалили рішення про створення Координаційної ради (до якої входять представники будівельних організацій Харківської, Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Херсонської, Сумської, Запорізької областей, АР Крим, а також Будівельної палати України.), цілями якої є:

- об'єднання зусиль з захиста професійних інтересів будівельників;
- вироблення спільних ініціатив з підготовки та прийняття законодавчої бази щодо запровадження інституту Організації професійного самоврядування у будівництві на основі європейського досвіду;
- обмін досвідом створення і роботи регіональних галузевих рад підприємців з питань будівництва;
- вироблення спільних ініціатив щодо покращення діяльності громадської ради при Міністерстві регіонального розвитку та будівництва України і Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України;
- розробка пропозицій щодо підвищення інвестиційної привабливості будівельної галузі для зарубіжних інвесторів і захисту їхніх інвестицій;
- проведення експертизи проектів законодавчих та нормативних актів;
- розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативної, регуляторної та законодавчої бази в будівництві для поліпшення умов господарювання в будівельному комплексі;
- розробка правил професійної етики для різних сфер підприємницької діяльності в галузі будівництва та виробництва будівельних матеріалів [1].

Для відновлення будівельної галузі з боку держави необхідно:

- розробити реальні механізми реалізації задекларованих положень Закону України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва». На жаль, більшість положень цього Закону залишилися на папері і не знайшли механізмів реалізації [3];
- розширити дію Закону на розвиток всієї будівельної галузі, а не тільки на житлове будівництво;
- розширити дію всіх норм Закону на задекларований термін до 1 січня 2012 року без додаткових обмежень;
- розробити і реалізувати механізми підвищення інвестиційної привабливості будівельної галузі для зарубіжних інвесторів і захисту їхніх інвестицій: спрощення процедур отримання прав забудови земельних ділянок; пільги з оплати оренди землі на період будівництва; розвиток інженерної та

транспортної інфраструктури за рахунок бюджету, а не забудовників, відповідно до європейської практики; скорочення бюрократичних процедур узгодження проектів, отримання дозволу на виконання будівельних робіт і введення об'єктів в експлуатацію за рахунок введення декларативних механізмів та персональної відповідальності архітекторів, проектувальників та будівельників;
– ввести мораторій на зміну нормативної бази в будівництві до затвердження Порядку розроблення, узгодження і внесення змін до Державних Будівельних Норм, що передба-

чає обов'язкову експертизу з боку професійних об'єднань будівельників.

Висновки

Для підвищення конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі як на національному, так і на регіональному рівнях запропоновано удосконалити нормативно-правову базу, створювати різноманітні програми місцевого і державного значення, залучати іноземний капітал і розширювати співробітництво з міжнародними організаціями.

Література

1. Ассоциация «Региональное строительство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.regionstroy.com.ua>.
2. Веб-сайт Головного управління статистики у Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donetskstat.gov.ua>.
3. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва : Закон України : № 800-VI від 25 грудня 2008 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 19. – Ст. 257. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=800-17>.
4. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Федонін, О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [Навч. посібник] / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
6. Мартиненко, В. П. Оцінка сучасного стану конкурентоспроможності промислового виробництва / В. П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 109–113.
7. Мірошніченко, Е. А. Аналіз факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємства / Е. А. Мірошніченко // Держава та регіони. – 2008. – № 1. – С. 116–127.
8. Должанський, І. З. Конкурентоспроможність підприємства : [Навч. посібник] / І. З. Должанський, Т. О. Загорна. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 381 с.
9. Управління конкурентоспроможністю підприємства : [Навч. посібник] / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
10. Портер, Майкл Е. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / Майкл Е. Портер; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1998. – 390 с.

References

1. Association «Regional civil engineering» at <http://www.regionstroy.com.ua>. (in Russian)
2. The web-site of the Statistics Main Department in the Donetsk region at <http://www.donetskstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
3. Law of Ukraine No. 800-VI dated back to December, 25, 2008 «Of prevention of the world financial crisis impact on civil engineering branch». *Register of the Parliament of Ukraine*, 2009, No. 19, item 257 at <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=800-17>. (in Ukrainian)
4. Functional web-site of the National Statistics Committee of Ukraine at <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
5. Fedonin, O. S.; Repina, I. M.; Oleksyuk, O. I. Potential of an enterprise: formation and evaluation. Textbook. Kyiv: KNEU, 2004. 316 p. (in Ukrainian)
6. Martynenko, V. P. Modern competitive ability evaluation of industrial production. *Forming of market relations in Ukraine*, 2007, No. 7, p. 109–113. (in Ukrainian)
7. Miroshnichenko, E. A. Factor analysis effecting on competitive ability of an enterprise. *State and regions*, 2008, No. 1, p. 116–127. (in Ukrainian)
8. Dolzhanskyi, I. Z.; Zagorna, T. O. Competitive ability of an enterprise. Textbook. Kyiv: Tsentr navch. lit., 2006. 381 p. (in Ukrainian)
9. Klymenko, S. M.; Dubrova, O. S.; Barabas D. O. et al. Competitive ability management of an enterprise. Textbook. Kyiv: KNEU, 2006. 527 p. (in Ukrainian)
10. Porter, Michael E.; Translated from English by A. Oliinyk, R. Skilskyi. *Competition strategy: processing of branches analysis and competitors' activities*. Kyiv: Osnovy, 1998. 390 p. (in Ukrainian)

Макущенко Маргарита Петрівна – асистент кафедри менеджменту організацій Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Наукові інтереси: економіка галузей народного господарства.

Макущенко Маргарита Петровна – асистент кафедри менеджменту організацій Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научные интересы: экономика отраслей народного хозяйства.

Makutshenko Margarita – a teaching fellow of the Organization Management Department of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture. Research interests: industries economics of national economy.

